

De cirkel wordt gesloten – Vikingen in de Noord-Atlantische Oceaan

Vele duizenden jaren eerder waren bewoners van Azië naar het oosten getrokken om via de Beringstraat Amerika te koloniseren. In het jaar 1000 zeilde Leif Erikson vanaf Groenland naar het westen en ontmoette de nazaten van deze vroege Amerikanen. Voor het eerst in de geschiedenis hadden mensen alle delen van de wereld bezocht.

De reis naar Vinland, zoals Erikson Noord-Amerika noemde, kende een lange voorgeschiedenis. De Noormannen waren bekend met de Orkneyeilanden aan de noordpunt van de Britse Eilanden en van daar was het niet ver naar de Shetlandeilanden en de Faeröer. Nog eens 725 km naar het noordwesten lag IJsland en een tocht van dezelfde lengte bracht hen naar de zuidpunt van Groenland. In het westen lag Vinland.

Het lijkt erop dat Ierse monniken al eeuwen voor de Vikingen sommige van deze gebieden ontdekten. Ierse monniken waren dol op eenzaamheid en wisten die het beste te vinden op winderige eilanden in de Noord-Atlantische Oceaan. Ze voeren uit in met huiden beklede boten, *carachs*, en stichtten kloosters. De monniken bereikten zeker de Faeröer. Toen de Noormannen daar in het begin van de 9e eeuw neerstreken, troffen ze grote kudde schapen aan op de vruchtbare eilanden, ongetwijfeld meegebracht door de Ierse monniken voor voedsel en kleding.

■■■■ De Vikingen die IJsland ontdekten wisten een moeizaam bestaan op te bouwen in dit door wind geteisterde land.

De volgende stap was IJsland, dat bijna toevallig werd ontdekt. Rond 860 n.Chr. vertrok de Zweed Gardar uit Denemarken naar de Orkneyeilanden. Er stak een hevige storm op en zijn schip werd ver de Atlantische Oceaan op gedreven. Na weken rondrijven, zag

Gardar ontoegankelijk land aan de horizon. Dit was de gevaarlijke klippenkust van zuidelijk IJsland. De dappere ontdekker volgde de kust tot hij had bewezen dat het een eiland was. Gardar bracht een jaar door met het verkennen van het eiland, dat hij Gardarsholm noemde. Daarna keerde hij terug naar Noorwegen.

Andere avonturiers volgden. Een Noor noemde het eiland Sneeuwland en Floki Vilgerderson noemde het IJsland – een naam die bleef hangen. Al snel bereikte een gestage stroom kolonisten het nieuwe land en rond 900 waren het er misschien zo'n 20.000 uit alle delen van Scandinavië. In IJsland wordt nog altijd een dialect gesproken dat opvallend veel lijkt op de oorspronkelijke taal van deze Scandinavische ontdekkers. Omdat kolonisten uit allerlei bevolkingsgroepen samen moesten leven, bleven ze het veelgebruikte Oud-Noords spreken – de lingua franca van die tijd.

In 975-976 was er een misoogst in IJsland en moest Erik Thorvaldsen (ca. 950-ca. 1003), later bekend als Erik de Rode, IJsland voor drie jaar verlaten vanwege een bloedvete. Hij besloot naar de Skerries te gaan om zich daar eventueel te vestigen. Eriks expeditie kwam aan land bij een gletsjer aan de oostkust van nieuw land. Hij besloot verder te verkennen en voer rond Kaap Vaarwel, de zuidpunt van het eiland. Zijn vastberadenheid werd beloond toen zijn expeditie de beschutte fjorden aan de oostkust vond. Dit land was geschikt voor veeteelt en er was hout in overvloed.

De IJslanders arriveerden in een periode met goed weer, geschikt voor landbouw. Tussen 900 en 1250, profiteerde het klimaat in de Noord-Atlantische Oceaan van wat wetenschappers de

■■■■ Toen Erik de Rode kolonisten naar Groenland bracht, moeten ze zich hebben afgeraagd waarom dit onherbergzaam gletsjereiland zo'n mooie naam had.

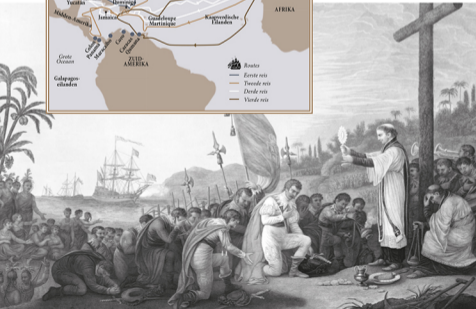

Dat was net op tijd. Een paar dagen eerder was Columbus geconfronteerd met een opstand van bemanningsleden die bang waren dat ongunstige oostenwinden het onmogelijk zouden maken terug te keren naar Europa. Gelukkig bleek uit planten en takken in het water dat ze hun bestemming bijna hadden bereikt – en de vloot voer door.

Toen de dag helemaal aanbrak, voer het flottielje een kleine baai binnen van het eiland San Salvador in de Bahama's. In slechts twee maanden waren Columbus en zijn bemanning op de Niña, de Pinta en de Santa Maria de Atlantische Oceaan overgestoken. Columbus werd aan land geroeid, het eiland werd San Salvador gedoopt en tot bezit van de Spaanse kroon verklaard. Toekijkende inwoners, die wel stomverbaasd moeten zijn geweest over deze in leer en ijzer geklede figuren die plotseling op hun drempel verschenen, kregen kleine snuisterijen als geschenken.

LINKS EN ONDER Columbus maakte diverse reizen naar het Caraïbisch gebied. Elke keer behandelden de Europeanen de inheemse bevolking slechter en slechter.

Dit eerste culturele contact tussen de twee volken was harmonieus, zelfs plezierig. De rest van die dag speelden de lokale inwoners, de Taino's, vrolijk in hun kano's rond de drie schepen. Ze brachten vers fruit, dat werd geruild tegen kralen en meer prullaria. Columbus beschreef een overweldigende vreugde, niet alleen omdat hij veilig aan land was gekomen, maar ook vanwege de onschuld en de eenvoud van de mensen die hij ontmoette.

Er was één reden tot bezorgdheid. De Arabische tolk, die vloeiend allerlei oosterse talen sprak, waaronder Chinees, kon geen kop of staart ontdekken aan de inheemse taal.

Deze bezorgdheid groeide de daaropvolgende maanden uit tot onrust toen Columbus van eiland naar eiland voer op zoek naar rijkdommen om mee te nemen naar zijn Spaanse beschermheren. Columbus was zich er sterk van bewust dat zijn ontdekkingsreis in de eerste plaats een commercieel doel had. Toen hij aanmerde in Hispaniola had hij zich eindelijk neergelegd bij het feit dat zich in deze wateren geen groot handelscentrum bevond. De befaamde leeuwen, tijgers, olifanten en kamelen die het Indiase subcontinent bevolkten en ook de machtige rijken om handel mee te drijven in speerrijen, zijde en edelmetalen, waren niet hier. Ze ontmoetten echter wel nieuwe volken, zoals de woeste Cariben, naar wie het Caraïbisch gebied is genoemd.

Het commerciële doel van Columbus' missie werd niet vervuld. Op Eerste Kerstdag 1492 ging het mis. De Santa Maria botste tegen een koraalrif en verging. Het hout van het wrak werd aan land gehaald en gebruikt voor de eerste Europese nederzetting in Midden-Amerika: La Navidad. Deze nederzetting werd bevolkt door bemanningsleden van de Santa Maria, naast de vriendelijke lokale inwoners, maar de rest van de expeditie voer naar huis.

Dit prettig samengaan van culturen duurde niet lang. Toen het uitgedunde flottielje in januari 1493 naar huis vertrok, gingen de veertig zeelui in La Navidad al snel over tot wreedheden. Vrouwen werden misbruikt, goud gestolen. Tot verbijstering van de Taino's at elke Spanjaard per dag net zo veel als de lokale inwoners in een week, ook al weigerden ze de hondjes die de Taino's fokten als voedsel.

Toen Columbus in maart 1493 terugkeerde naar de eilanden, was dat niet als ontdekker, maar als veroveraar. De 17 schepen en 1300 mannen, onder wie soldaten en kolonisten, troffen La Navidad tot op de grond afgebrand aan. Honderden lokale bewoners werden door de Spanjaarden tot slaaf gemaakt en gedwongen de nederzetting, die werd omgedoopt tot Isabella, te herbouwen onder het wakend oog van Columbus' broers

ONDER Toen de Europeanen Hispaniola bereikten, waren ze verrukt van het simpele leven van de inwoners – het was als een nieuwe Hof van Eden.

ONTDEKKINGSREIZEN IN SIBERIË

Drie Russische ontdekkingsreizigers waren bepalend voor de Europese verkenning van Siberië: Jermak Timofjevitsj (1532-1585), Jerofej Pavlovitsj Chabarov (1603-1671) en Vitus Bering (1681-1741)

Jermak Timofjevitsj

In de 16e eeuw was Siberië een van de laatste grote barrières voor Europese ontdekkers. Het was een plek vol mysterie en gevaar. Zelfs in de 21e eeuw geeft dit wilde en onherbergzame gebied nog steeds lang bewaarde geheimen prijs.

Honderdduizenden jaren geleden trok een mysterieus ras van protomensen naar de onherbergzame woestij van Siberië. Deze denisovamensen (naar een grot waarin voorwerpen van hen werden gevonden) leefden daar tot moderne mensen (homo sapiens) zich in hun gebieden begaven. Net zoals deze vroege menselijke ontdekkers en kolonisten zich vermengden met de neanderthalers, zo vermengden ze zich ook met de denisovamensen en namen iets van hun DNA over. De meeste Aziatische volken hebben wel enig denisovamens-DNA en men denkt dat de huidige inwoners van Nepal, onder wie de Sherpa's, dankzij deze erfenis op grote hoogte kunnen overleven in een zuurstofarme omgeving.

ORDE Vaak werden rivieren gebruikt om Siberië binnen te dringen. Kozakkenexpedities onderwierpen de inheemse bevolking met hun superieure wapens.

Honderden jaren lang zochten de Russische staten onder de overheersing van de Mongoolse khans, maar tegen de tijd dat Ivan in 1547 op de Russische troon kwam, waren de 'Tartaren', zoals ze werden genoemd, meer een plaag dan een echt gevaar. Ivan schiep een van de eerste gecentraliseerde Europese staten en besloot na het verslaan van de nomadische ruiters zijn land uit te breiden naar het oosten. Tot die tijd reikte de Russische staat tot de Oeral. Deze gevaarlijke grens had al menige expeditie opgeslokt, maar toen een troep van zevenhonderd Kozakken in 1579 vertrok om deze barrière over te steken en de grondstoffen te exploiteren, begon een uitbreiding die eeuwen zou duren.

De Kozakken waren een wilde, vrijbuitende groep geharde ruiters die in grote troepen langs de Don en de Wolga leefden. Velen van hen waren ontsnapte horigen die zich tegen ieder gezag verzetten en een van hun leiders was Jermak Timofjevitsj, die een reputatie had opgebouwd als piraat. Hij kreeg de opdracht om een expeditie door de Oeral te leiden om de wilde volken daar te onderwerpen.

Eenmaal over de Oeral, bouwde de troep boten en voer snel over de rivier de Tobol. Tartaren probeerden de Kozakken tegen te houden, maar moderne vuurwapens gaven de ontdekkers de overhand en na korte tijd drongen ze door tot Sibir, de hoofdstad van de nomadische ruiters. Hier brachten ze de winter door en kregen voedsel van de inwoners, die hen aanvankelijk verwelkomden. In het voorjaar van 1580 volgde de expeditie de rivier de Ob – een grote stroom die uitmondt in de Noordelijke IJszee.

Tegen 1581 wilden Jermaks mannen niet verder. Velen van hen waren gesneuveld in felle gevechten met de lokale stammen of omgekomen in het ijskoude Siberische klimaat, dat hier en daar kouder was dan op de Noordpool. Jermak waagde een gok en stuurde een vertrouwde volgeling met vijfduizend kostbare pelzen van exotische pooldieren, zoals bevers, vossen en beren, naar het hof van Ivan de Verschrikkelijke in de hoop meer geld en meer mannen van de tsaar te krijgen. De pelzen bereikten Moskou in 1582 en verleidden de vorst ertoe verder te investeren. Nog twee jaar zette Jermak zijn tocht door Siberië voort en bracht daarbij rivieren en grondstoffen in kaart. Een geschenk van de tsaar werd uiteindelijk zijn ondergang. In augustus 1584 liep zijn groep in een hinderlaag toen ze op de rivier de Irtytsj voeren. Jermak sprong uit de boot, gekleed in een maliënkolder die hij had gekregen van Ivan – en verdronk.

Jerofej Pavlovitsj Chabarov

Gedurende enkele decennia na Jermaks dood waren er geen georganiseerde expedities naar Siberië. Vrijbuiters, pelsjagers en jagers bleven het gebied binnenstromen, maar de centrale regering in Moskou maakte geen aanspraken.

Jerofej Pavlovitsj Chabarov bracht een groot deel van Siberië onder gezag van de tsaar. Door de regio rond de rivier de Amoer in Zuidoost-Siberië te verkennen en vervolgens te veroveren, maakte hij Rusland tot het grootste rijk ter wereld. De

Jermak Timofjevitsj

De verovering van het westen: de Appalachen over – Daniel Boone.

Nu moeten reizigers van North Carolina naar Kentucky of West Virginia misschien wat langzamer rijden bij scherpe bochten, maar gewoonlijk kunnen ze de Appalachen in enkele uren oversteken zonder hun geklimateerde voertuig te verlaten. Voor de vroege kolonisten aan de oostkust van Noord-Amerika waren de Appalachen echter een enorme barrière die uitbreiding belette naar de rijke landbouwgrond erachter, de graslanden van centraal Kentucky en de eindeloze vlaktes verder in het westen. Maar net zoals ondernemende ontdekkers de Blue Mountains in Australië overwonnen, zo wisten avontuurlijke reizigers ten slotte ook de Appalachen te verslaan.

Daniel Boone (1734-1820) werd geboren in een Engelse quakerfamilie in Pennsylvania. In de bosrijke omgeving van zijn woonplaats ontwikkelde de jonge Boone zich tot een bekwaam jager. Het gezin verhuisde naar een nederzetting aan de rivier de Yadkin in de uitlopers van de Appalachen in North Carolina. In 1755 diende Boone in het Britse leger tijdens de Franse en Indiaanse Oorlog en versterkte zijn vaardigheden als pionier en vechter. Na de oorlog keerde Boone terug naar huis en leek een tevreden echtelijk bestaan te leiden met zijn vrouw Rebecca Bryan.

Na een paar mislukte solo-expedities in de Appalachen vroeg John Findley, een kameraad uit de oorlog, Boone om met hem mee te gaan de bergen over. Boone greep de kans met beide handen aan. Ze vertrokken met vier andere mannen en vonden een bergpas die nu de Cumberland Gap heet. Die bracht hen naar een vruchtbaar paradijs vol dieren als bizens en kalkoenen, plus een groot areaal potentiële landbouwgrond, afwaterend op de rivieren de Kentucky en de Ohio. Ze volgden deze rivieren tot het huidige Louisville en verzamelden een massa kostbare pelzen. Helaas werd de groep toen beroofd door een bende Cherokee. Dankzij zijn ervaring in de indianenoorlogen kon Boone communiceren met de lokale bewoners en bracht hij het er levend af.

In 1775 kreeg Boone de leiding over een landmetingsproject en kon hij de Wilderness Road door de Appalachen in kaart brengen tot aan wat nu de staat Kentucky is. De eerste Europese nederzetting kreeg de naam Boonesboro naar de onvermoeibare ontdekker – een ruige verzameling houten hutten omringd door een primitieve, maar effectieve palissade. De kolonisten sloegen diverse aanvallen van inheemse Shawnee-stammen af en Boones reputatie als jager en woudloper bereikte haast mythische proporties bij de kolonisten en de inheemse bevolking. Zelfs in 1799 had Boone zijn zwerflust nog en leidde hij een groep kolonisten naar de wildernis van Missouri op zoek naar nieuw land.

Daniel Boone

Meriwether Lewis en William Clark

Op 2 november 1804 merkten de Amerikaanse onderzoekers Meriwether Lewis (1774-1809) en William Clark (1770-1838) dat de rivier de Columbia, die ze volgden door het Cascadegebirge, mee beweog met de getijden van de Grote Oceaan. Toen wist het tweetal dat hun reis over het Amerikaanse continent bijna voorbij was. Een van de ingrijpendste voorbeelden van landroof in de geschiedenis kon doorgaan.

Een jaar eerder had president Thomas Jefferson (1743-1826) 2150.000 km² Amerikaans land, dat bekendstond onder de naam Louisiana-territorium, gekocht van de Franse eerste consul (later keizer) Napoleon Bonaparte. Voor het luttel bedrag van 15 miljoen dollar waren de Verenigde Staten in omvang verdubbeld.

Toen moest Jefferson bewijzen dat de Amerikanen het nieuwe land konden verkennen en bezitten en het hele continent ten zuiden van het Britse Canada konden verenigen. Daarom waren Lewis en Clark op weg op de rivier de Columbia. De president had zijn secretaris Meriwether Lewis opgedragen een team van ontdekkers te leiden vanaf Amerikaans gebied naar de Grote Oceaan. Clark werd gekozen als tweede leider.

Jefferson richtte het 'Corps of Discovery' op en liet Lewis een intensieve training ondergaan om hem voor te bereiden op zijn rol als leider. Hij stuurde hem ook naar Philadelphia voor lessen in geologie, geografie, cartografie en zelfs zoölogie.

Lewis kreeg de taak accurate kaarten te maken van de gebieden die ze bereisden en vooral te letten op oriëntatiepunten, grondsoorten en de stammen die ze ontmoeten. 36 ervaren soldaten en woudlopers moesten de expeditie ondersteunen en ze kregen dure geschenken mee voor de inheemse volken die ze zouden tegenkomen.

BOYEN Lewis en Clark pauzeren even bij het oversteken van de rivier de Columbia.